

MKB enligt Plan- och bygglagen av förslag till detaljplan vid Bäcklösa

---

Sammanfattning

Om det förslag till utbyggnad som finns för Bäcklösa genomförs, förutses ingen betydande miljöpåverkan. Redan idag finns verksamheter i Natura-objektets omgivning. Det oaktat finns de arter som nämns i beskrivningen av objektet (främst cinnoberbagge) kvar inom detta. Längs de sträckor där planområdet tangerar Natura-objektet Bäcklösa separeras bebyggelsen från detta genom gång-/cykelväg och dike för att ta hand om dagvatten. Allén väster om Genetikcentrum skyddas genom grönytor och gång-/cykelväg.

Innehållsförteckning

Bakgrund.....	3
Planförslaget	3
Avgränsning av MKB	3
Studerade (bebyggelse)alternativ	5
<i>Alternativet att projektet inte genomförs (nollalternativet)</i>	5
<i>Alternativet att projektet genomförs enligt planskiss</i>	5
Natura 2000-objektet	5
Miljökonsekvenser.....	7
<i>Natura 2000-objektet "Bäcklösa" (SE0210291)</i>	7
Cinnoberbagge	10
Grön sköldmossa.....	11
1930-talsdike i nordväst.....	11
Park med mycket gamla ekar	13
Gravfält	14
Påverkan under byggfasen.....	15
Natura-objektet	15
1930-talsdike i nordväst.....	16
Park med mycket gamla ekar	16
Gravfält 557:1	17
Påverkan under bruksfasen.....	17
Natura-objektet	17
Park med mycket gamla ekar.....	19
Gravfält 557:1	19
Skadebegränsande åtgärder.....	19
<i>Kompensationsåtgärder</i>	20

Foto på framsidan: Allén vid Genetik Centrum.

Bakgrund

I samband med att Lantbruksuniversitetets lokaler inom Ultuna omdisponeras, finns förslag på att exploatera institutionsområde och åkermark på västra sidan om Dag Hammarskjölds väg, mellan Genetikcentrum – Bäcklösainstitutionerna och Vipängen. Planområdet tangerar Natura 2000-området Bäcklösa. För aktiviteter i eller i anslutning till ett Natura 2000-objekt gäller miljöbalkens bestämmelser: "Om en verksamhet eller åtgärd på ett 'betydande sätt kan påverka miljön' inom ett Natura 2000-område krävs ett tillstånd enligt 7 kap 28a § miljöbalken." (6 kap miljöbalken).

Kommunen har beslutat att en MKB enligt Plan- och bygglagen ska upprättas för planen (detta dokument) med MKB enligt 7:e kapitlet som bas.

Planförslaget

Berörda fastigheter:

Ultuna 2:23, ägare Akademiska Hus Uppsala AB

Ultuna 2:1, ägare Sveriges Lantbruksuniversitet

Planen, i sin nuvarande utformning (2012-08-21, se plankarta på sid. 4) har sin norra gräns mitt emot norra infarten till SLU-området och är belägen mellan Dag Hammarskjölds väg och diket centralt i dalgången (Bäcklösadiket). Väster om Genetikcentrum ansluter planen till en poppel/almallé, som ingår i Natura 2000-objektet Bäcklösa. Söder om en planerad förlängning av Ultuna allé fortsätter planområdet i diket förlängning och slutar vid infartsvägen till Vipängen från Dag Hammarskjölds väg.

Bäcklösa diket omfattas endast i sin sydligaste del av planen d.v.s. söder om Bäcklösavägen. Planen undantar den del där poppelallén, som ingår i Naturaobjektet, växer samt den del av diket i norr som angränsar mot Natura 2000- området med undantag för en mindre anslutning till diket från den planerade dagvattendammen. Även området i väster kring Artdatabankens lokaler ingår i planen och omfattar viss kompletterande bebyggelse. I hela delen norr om den planerade förlängningen av Ultuna Allé tangerar planområdet Natura 2000-området, liksom runt Artdatabankens lokaler. Söder om Ultuna allén är kontakten mellan planområdet och Natura 2000-området inte direkt.

Avgränsning av MKB

Länsstyrelsen har ansett att det behövs en miljökonsekvensbeskrivning enligt miljöbalkens 7:e kapitel, eftersom en negativ påverkan på Natura-objektet skulle kunna bli följden av exploatering med bebyggelse i områdets närhet. Denna MKB slutfördes under våren 2012. MKB enligt Plan- och bygglagen (detta dokument) bygger i stora delar på denna tidigare MKB, eftersom en eventuell påverkan på Naturaobjektet "Bäcklösa" ansetts vara den mest betydelsefulla påverkan som skulle kunna inträffa. Utöver detta diskuteras två områden norr och nordväst om Genetikcentrum, samt ett gravfält i sydväst.

Det ena området i nordväst är ett dike som grävdes under 1930-talet och som idag inte fyller någon funktion. Detta dike avses fyllas igen, men eftersom diken som under större delen av året har fuktpräglad vegetation har ett generellt biotopskydd enligt miljöbalken, krävs dispens från det generella skyddet. En sådan ansökan har sänts in till Länsstyrelsen i Uppsala län.

BÄCKLÖSA DP
UNDERLAG
skiss
2012-08-30

Skala 1:1000 vid förlängd A1

0 20 40 60 80 100 120 140

BESQAB

Södergruppen
arkitekter

white

Bäcklösa, underlag till detaljplan 2012-08-30 (Södergruppen och White)

Det andra området är det bestånd av mycket gamla ekar som växer inbladat med bebyggelse och i parkmark mellan det nämnda diket och Genetikcentrums huvudbyggnad, och som delvis ingår i den genetiska trädgården.

Studerade (bebyggelse)alternativ

De två alternativ som studerats är dels alternativet att projektet inte genomförs, dels att projektet genomförs i enlighet med det förslag som visas ovan (augusti 2012).

Alternativet att projektet inte genomförs (nollalternativet)

Inom Genetikcentrum blir de befintliga byggnaderna kvar. Upprustning av dem är pågående. Den öppna gräsmarken mot det nordsydliga Bäcklösadiket blir kvar eller får annan skötsel. Mot söder sker ingen nybyggnad, inte heller vid Vipängen. En väg planeras från södra Ultunautfarten till Gottsunda. Planeringen av denna har bl.a. resulterat i en MKB. Bedömningen är att vägen kommer att byggas oberoende av om det blir någon exploatering i Bäcklösa eller inte. Vägens eventuella påverkan på Natura-objektet behandlas inte här. Dock refererar texten ibland till den nya vägen, eftersom det är högst sannolikt att påverkan på Naturaobjektet blir avsevärt större från vägen än från bebyggelsen.

Eftersom området söder om Genetikcentrum är jordbruksmark, måste det finnas någon som kan åta sig att fortsätta odlingen av marken.

Miljöpåverkan av nollalternativet består sannolikt mest i att marker kommer att växa igen. Bland annat kommer poppelallén att växas in av buskar och träd som nu håller på att komma upp under de befintliga träden. På sikt kommer alléträden att dö.

Alternativet att projektet genomförs enligt planskiss

Natura 2000-objektet

De i planen mest känsliga områdena är de sträckor där planområdet ansluter mot Natura-objektet. Det är dels en längre sträcka vid Genetikcentrum, dels runt Bäcklösainstitutionerna. Skogskanten söder om Vipängen kommer inte i kontakt med planområdet.

Vid Genetikcentrum går planområdet fram till gränsen för Natura-objektet. I södra delen sneddar Natura-objektet över till dikets östra sida för att kunna omfatta den gamla allén. Öster om diket planeras endast grönyta/park för att undvika direktkontakt mellan bebyggelsen och naturaområdet inklusive allén. Här planeras istället grönyta/park.

Inom planområdet har diskuterats att bygga en förbindelse mellan Genetikcentrum och Bäcklösaskogen (se underlaget till detaljplan, sid. 4). Ett möjligt läge är som förlängning av Genetikvägen. En förhoppning från exploitören är att kunna röja upp kring diket och ta bort det sly som börjar komma upp. En viss rensning av diket behövs också, men inga större omgrävningar planeras. Även i allén behöver det tas bort en hel del sly som håller på att ta över okontrollerat.

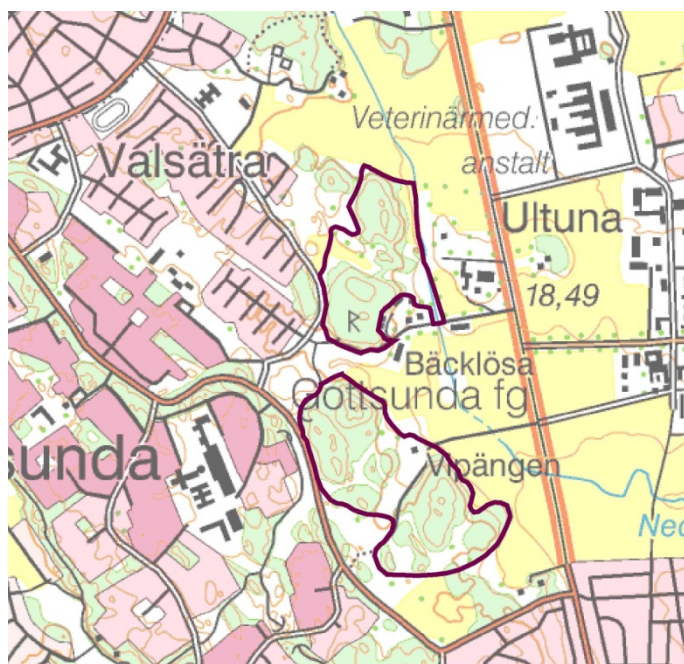
Allén mellan Genetikcentrum och Bäcklösainstitutionerna. Östra sidan av allén består av vresalm, den västra av poppel (ev. någon nordamerikansk art).

På två ställen i planområdet kommer mindre dammar eller sänkor för att samla upp dagvatten att anläggas. Det första området är längst norrut i planområdet, på den östra sidan av Bäcklösadiket. Sänkan, som ska samla upp nederbörd som inte hinner tas omhand av systemet för lokalt omhändertagande av dagvatten, rinner av mot diket. Söder om den planerade vägen mot Gottsunda ligger den andra dammen/sänkan, även den på östra sidan av diket. Detta avrinner mot Bäcklösadiket eller Bäcklösabäcken.

Väster om planområdets södra del ligger ett gravfält (se kartsnitt, sid. 14).

Miljökonsekvenser

Natura 2000-objektet "Bäcklösa" (SE0210291)

Naturaområdet "Bäcklösa". (Från Länsstyrelsen i Uppsala län. Bilaga till bevarandeplan)

Enligt bevarandeplanen har området avsatts som Natura 2000-område som exempel på västlig taiga (9010), kalkgräsmark (6210), samt trädklädd betesmark (9070). Vidare ingår ej klassificerad mark som kan utvecklas mot västlig taiga, samt åker och gödslad betesmark. (Länsstyrelsen i Uppsala län: Bevarandeplan för Natura 2000-område Bäcklösa SE0210291. Utan tryckår). Det har nyligen skett en omarrondering av Natura-området, men detta är ännu ej fastställt, se karta sid. 7.

I den norra delen av Natura-området växer grov tallskog som ansluter till den mycket skyddsvärda tallskogen norrut på Uppsalaåsen. Dessa tallar har inte samma grova dimensioner som hittas där, men skogen är ändå så pass gammal att signalarten **tallticka** har påträffats (lokal "Bäcklösa Natura 2000").

Förutom de nämnda naturtyperna finns inom området två arter som är intressanta från biologiska utgångspunkter: **grön sköldmossa** och **cinnoberbagge**. Cinnoberbaggen har här en av sina få lokaler i Uppsalatrakten. Arten är hotklassad i klassen EN, den högsta hotklassen. Arten finns idag bara i Västmanlands, Uppsala och Gävleborgs län (från Artdatabankens Artfakta). Den andra art som nämns speciellt, grön sköldmossa, är inte rödlistad eller hotad, men tas upp i Habitatdirektivets bilaga 2 (omfattar arter som för sitt bevarande kräver särskilda bevarandeområden).

Utöver de nämnda arterna har ytterligare några rödlistade arter rapporterats till Artportalens olika listor under 2000-talet: Miljökrav hos dessa arter beskrivs i bilaga 1, utom för cinnoberbagge och grön sköldmossa, som beskrivs nedan.

Filthättemossa (NT), Vipängen 2008

Ullig hjärtstilla (VU), "Bäcklösa" (osäkert om det är inom Natura-området), 2009

Tvåfläckig barkskinnbagge (NT), V. Vipängen, 2009

Ipida binotata (NT), Vipängen, 2011

Stekelbock (NT), Bäcklösa skog/hage, 2007

Grön aspedbock (NT), Vipängen, 2007

Almsnabbvinge (NT), V om Bäcklösainstitutionerna, 2011

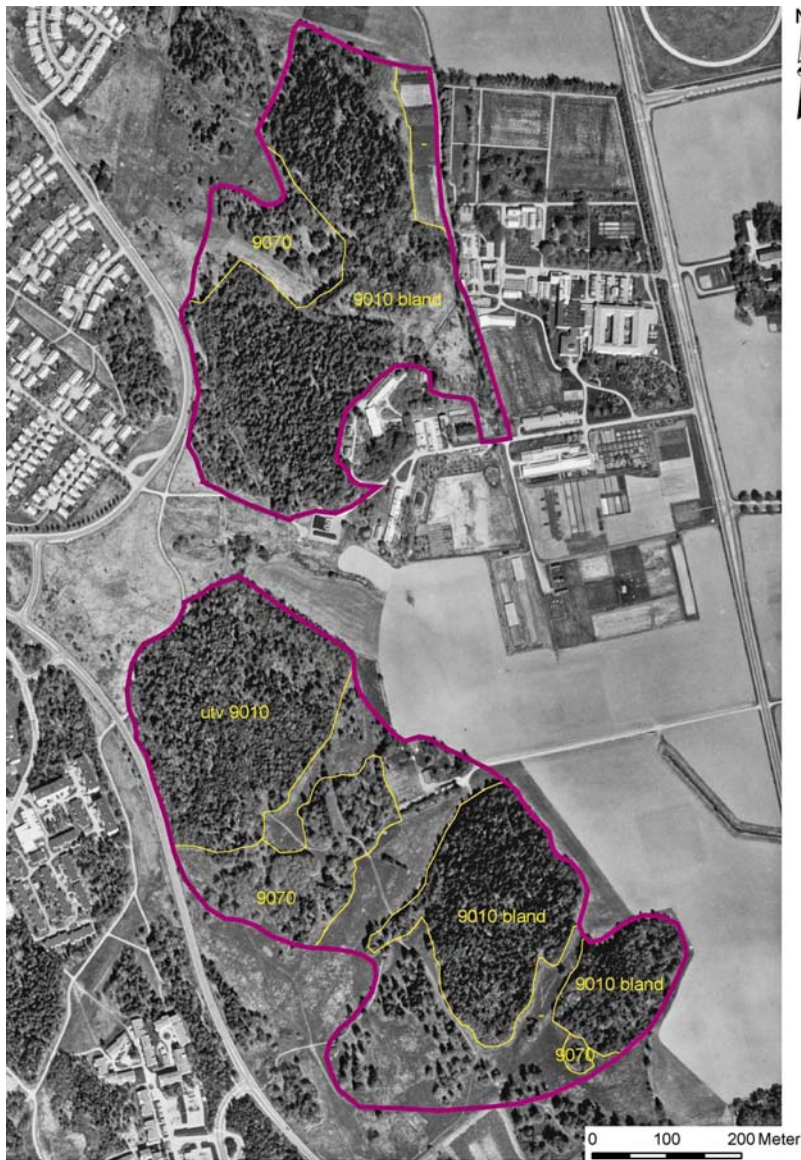
Aspmögelbagge (NT), V. Vipängen, 2009

Korthornad vedstekel (NT), Bäcklösa skog/hage, 2007

Snyltvedstekel (NT), Vipängen, 2007

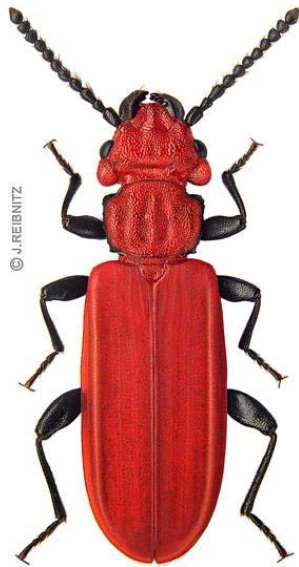
Mindre blåvinge (NT), Genetikcentrums ruderatmark, 2006
Mörksömmad barksvarthage, S. Vipängen, 2000
Mindre hackspett (NT), Bäcklösa, årligen
Hämpling (NT), Bäcklösa, årligen
Göktyta (NT), Bäcklösa och Bäcklösa hagar, årligen

OBS! Med lokal "Vipängen" och "S. Vipängen" avses normalt den sydligaste dungen i Natura-objektet, med lokalen "V. Vipängen" den mellersta, samt med "Bäcklösa skog/hage" skogdungen norr och väster om Bäcklösainstitutionerna.

Naturtyper i Natura 2000-området Bäcklösa. 9010 = Västlig taiga, 9070 = Trädbevuxen betesmark ("hage"). (Länsstyrelsen i Uppsala län. Bilaga till bevarandeplan för Natura 2000-området "Bäcklösa")

T.v. cinnoberbagge (från "Die Käfer-Fauna Südwestdeutschlands"), t.h. grön sköldmossa (från länsstyrelsen i Kronobergs län)

Bäcklösa SE0210291

Bilaga 1 (tillhör Länsstyrelsens förslag till naturtypskarta för Natura 2000-området Bäcklösa, Dnr 511-10954-09, 2012-02-20)

Förslag till ny indelning av naturtyper inom Natura 2000-området Bäcklösa. Kartan är ännu inte fastställd (2012-03-16). Gröna ytor motsvarar naturtyp 9010 och ljusgröna ytor naturtyp 9070. Naturtypen "kalkgräsmarker" (grön färg med struktur), 6210, är nytillkommen och ersätter en yta med naturtyp 9070.

Av tillgängliga rapporter att döma är det mest raritetstöta området skogspartiet söder om Vipången. Där finns såväl grön sköldmossa som cinnoberbagge, samt ytterligare fem rödlistade djur- och växtarter.

Fakta om områdets rödlistade arter har samlats i bilaga 1, utom för cinnoberbagge och grön sköldmossa, vilka nämns speciellt i beslutet om Bäcklösa Natura 2000-område. Dessa beskrivs nedan.

De rödlistade arterna omfattar växter, skalbaggar, steklar, fjärilar och fåglar. Artfakta har främst hämtats från ArtDatabanken. Det som är slående är att arterna ibland har så diametralt olika miljökrav. De flesta behöver gammal skog som sparats för fri utveckling, medan några tvärt emot behöver ung skog, gärna skadad. Det framgår tydligt att ädellövträden samt asp är viktiga trädslag. Åtgärder som gynnar vissa av de funna arterna missgynnar andra. Några arter är beroende av öppna marker, främst fjärilarna och hämplingen. Mindre blåvingen är sannolikt bunden till den nya naturtyp som urskilts på kartan sid. 4: ”kalkgräsmarker”. Orsaken är att dess livsmiljö, getväppling, är kalkgynnad.

Av de påträffade fågelarterna kräver mindre hackspetten ganska stora arealer och utnyttjar säkert såväl hela Bäcklösa-objektet, som marker däromkring, inte minst de mer eller mindre parkartade miljöerna norr om Genetikcentrum. Hämplingen häckar företrädesvis i betade buskmarker, som det finns en hel del av i objektet (naturtyp 9070), den har dock mest noterats kring Bäcklösainstitutionerna, eftersom många ornitologer jobbar där. Göktyta har flera år hållit till i ”Bäcklösa hagar”, norr om Bäcklösainstitutionerna. Arten häckar i håligheter i träd eller i holk.

I det här sammanhanget bör det också påpekas att parken norr om Genetikcentrum med sina jätteekar och ett antal gamla eller åldrande träd kan spela en viktig roll för flera av de rödlistade arterna. Några undersökningar kring denna frågeställning har inte gjorts.

Cinnoberbagge

Cinnoberbagge har tidigare rapporterats från Genetikcentrum, men Bengt Enström rapporterade 2010 att den poppel i vilken arten levte, hade avverkats. Han hade dock en förhoppning om att arten skulle kunnat flytta över till popplar i allén längs mittdiket. I bevarandeplanen hävdas att arten finns där, men inga rapporter har lagts in på Artportalen som stöder detta. Eftersom Enström inte hittat några baggar i allén 2009 är det f.n. osäkert om arten finns kvar i just detta område. Däremot finns den på flera ställen inom Natura-objektet i övrigt.

Cinnoberbaggen lever helst i gamla aspbestånd med döda och döende, grova aspar, där larverna lever inne i veden. Även andra trädslag kan användas tillfälligt. I det aktuella fallet vid Genetikcentrum har arten levte i gamla popplar, som strukturmässigt antagligen påminner ganska mycket om asp. Popplar växer snabbt men blir inte så gamla, utan relativt snabbt utvecklas lämpliga miljöer för cinnoberbaggen.

Alléträden består inte enbart av poppel (som kan vara någon nordamerikansk art/sort), utan det finns poppel bara på den västra sidan av stigen (se foto på framsidan, samt sid. 6). Den östra sidan består av vresalm eller korsningar med vresalm. Detta förhållande gör det någon mindre känsligt att exploatera gräsytan öster om allén, eftersom det i första hand är vresalmen som kommer att påverkas. På västra sidan av allén finns en kraftig föryngring med poppel, men den är helt oreglerad och kan behöva stramas upp, samtidigt som riktad nyplantering krävs på sikt, för att behålla allékänslan. Notera att allén, förutom att ingå i Natura-objektet även är skyddat i egenskap av småbiotop (MB kap. 7). Efterhand som popplarna dör, kommer de inte att ersättas av nya popplar, utan av asp. Asp är ju cinnoberbaggens egentliga värddräd. Det finns i parkområdet norr om Genetikcentrum en mycket gammal kanadensisk asp som är

i ett stadium som skulle kunna innebära att den kan vara hemvist för cinnoberbagge, men länsstyrelsen bör ta beslut om vilken asptyp som ska väljas. Hybridasp (korsning mellan kanadensisk och europeisk asp) växer fort och veden är mer lucker än hos europeisk asp, men det kan från biologiska utgångspunkter vara nödvändigt att medvetet föra in en art/-artkorsning som är främmande för området för att cinnoberbaggen ska hitta substrat att leva i.

Även om cinnoberbaggen inte hittats i allén under senare år, måste utgångspunkten vara att arten trots allt lever eller kan leva där.

Grön sköldmossa

Grön sköldmossa är upptagen i Habitatdirektivets bilaga 2 (vilket innebär att arten ska skyddas inom Natura 2000-nätverket), liksom i Bernkonventionen (arter som behöver skydd). Arten har varit rödlistad, men rödlistningen har upphävts i 2010 års rödlista. Däremot finns arten med på den europeiska rödlistan.

Följande text är hämtad från Naturvårdsverket (Natura 2000 Art- och naturtypsvisa vägledning). Kärllväxter och mossor 1. Ca 2003). ”Arten växer på multnande stammar och stubbar, i frisk till fuktig barr- eller blandskog. Substratet är murken och mjuk ved av gran, men den kan även förekomma på ved av tall och lövträd. Vanligtvis finns endast några få sporkapslar på varje låga. I sällsynta fall kan grön sköldmossa även förekomma direkt på humusrik skogsmark.

De substrat som mossan föredrar är relativt kortlivade och därför är det viktigt att det finns en kontinuerlig tillgång på lämplig ved inom spridningsavstånd på varje lokal. Arten förväntas normalt kunna sprida sig som mest 1 m vegetativt, och effektivt 1 km med sporer under en 10-årsperiod. Hotbilden på kort sikt är skogsavverkning (ökad exponerad och uttorkning) och bristen på grov död ved i skogen utgör de allvarligaste hoten mot arten.”

I början av 2000-talet var arten känd från ca 100 lokaler i Uppland och ca 500 totalt i landet. Genom sin ringa storlek kan den vara förbisedd och är sannolikt borttagen från rödlistan beroende på att nya lokaler för arten hittats. ”I Sverige finns cirka en tredjedel av artens världspopulation, och Sverige är det land globalt som har flest antal lokaler.”

Se vidare: http://www.artfakta.se/Artfaktablad/Buxbaumia_Viridis_210.pdf

I Bäcklösa-objektet har mossan endast hittat i den södra delen. Den har noterats i Artportalen en gång, 2008, då sex kapslar (2+4) hittades. Förekomsten anses därför inte säkerställd (gränsen är tio kapslar) och även små förändringar av miljön anses kunna bli avgörande för om arten ska kunna finnas kvar.

1930-talsdike i nordväst

Dikets längd är ca 150 meter i sydlig riktning och därefter ca 18 meter i västlig riktning (se sid 12). Diket har antagligen grävts i samband med att den kända björkallén, med björkar från en mängd olika platser i landet, anlades 1935. De träd, av blandade arter, som växer väster om diket förefaller att kunna vara från samma tid. Vegetationen i botten av diket är uteslutande jättegröe och på kanterna växer huvudsakligen älgört. I övrigt finns ett antal kulturväxter (träd och buskar) samt enstaka exemplar av kabbeleka, vallört och rörflen, samt gräs- mattegräs och rabattogräs.

På platsen kommer en terrängsvacka att anläggas. Den ska ha funktionen att fånga upp s.k. tioårsregn, som inte det lokala omhändertagandet av dagvatten, vilket planeras i planområdet, klarar att ta omhand. Detta vatten avleds till Bäcklösadiket.

Detalj karta med det dike som avses fyllas igen (överkryssat). Ny förbindelse med Bäcklösadiket är markerad med rött. Bäcklösadiket löper i ungefärligen nord-sydlig riktning.

Istället för den del av diket som läggs igen, kommer diket som idag löper norr om björkallén att få kontakt med Bäcklösadiket i enlighet med skissen ovan.

Som kompensationsåtgärd för igenläggningen föreslås att kulverteringen av Bäcklösabäcken och Bäcklösadiket öster om Vipängen tas bort och bäck och dike får rinna i ytläge. Denna åtgärd ger ett ojämförligt mycket större förbättring av de ekologiska sambanden och den biologiska mångfalden än den eventuella negativa påverkan av att diket läggs igen

Nedersta delen av det dike, som avses fyllas igen.

Park med mycket gamla ekar

Ek är den svenska trädart, som hyser flest arter av djur och växter. Ett antal ekar har dessutom jätteträdsstatus, dvs. har en diameter på minst 80 centimeter. Det bestånd av ek som finns inom planområdet har därför ett från ekologiska utgångspunkter mycket högt värde. Nyare undersökningar har visat att ekens rötter finns inom en större yta än kronprojektion. Det innebär att det finns ekrötter på ett större avstånd från stammen än hos flertalet andra trädarter. Dessutom är det en förhållandevis stor andel rötter i de översta tio centimetrarna. Åtgärder som påverkar marken även på ett visst avstånd från kronan kan därför påverka ekarna negativt.

I planskissen ovan skulle några ekar kunna beröras, åtminstone av markarbeten. Anläggande av gång- och cykelväg som inte asfalteras borde kunna tillåtas närmare kronorna, förutsatt att marksiktet inte påverkas inom en allför stor andel av den yta, där rötter kan förutsättas finnas.

Som det föreliggande planunderlaget ser ut, innebär den inte någon en negativ påverkan på naturvärdet.

Gammal ek i planområdets norra del.

Gravfält

Väster om planområdet, norr om Vipängsvägen, finns ett gravfält (RAÄ-nummer Uppsala 557:1). Gravfältet berörs inte direkt av utbyggnad.

Gravfältet 557:1 norr om Vipängen. Från RAÄ:s Forsök..

Påverkan under byggfasen

Då det gäller påverkan, är det tvunget att skilja mellan byggfasen och bruksfasen, eftersom påverkanstyperna kan vara olika i de två skedena.

Natura-objektet

Den påverkan som kan vara möjlig under byggfasen rör främst störning genom ljud och ljus, samt genom stoft och avgaser som med vinden förs in i objektet.

Buller

Buller påverkar främst fågelfaunan. I Natura-objektet häckar sannolikt tre rödlistade arter (samtliga i klass NT): mindre hackspett, göktyta och hämpling. Eftersom ett stort antal fågelskådare arbetar vid CBM och ArtDatabanken på Bäcklösainstitutionerna är det främst där som observationerna görs, samt i området närmast norr om detta. Det gäller även hämpling, som bör ha bra häckningsmarker även på den västra sidan av Natura-objektet. Bullerstörningen under byggfasen skulle kunna få den effekten att eventuella häckningar av hackspettarna mindre hackspett och göktyta allra närmast byggområdet inte skulle genomföras då de mest bullrande faserna av bygget pågår. Jämfört med störningarna från den planerade vägen är dock dessa störningar antagligen marginella.

Damm och stoft

Påverkan från damm och stoft skulle kunna inträffa längs östra kanten av Naturaobjektet. Stoftet skulle snabbt fångas in och fastna på vegetationen. Det har i andra sammanhang visat sig att stoftpåverkan är livsnödvändig för t.ex. lavar och mossor på träd, så kanske att stoftpåverkan inte blir negativ. Detta är dock antagligen artberoende. Som för fåglarna gäller att insekterna kan förflytta sig till delar som inte påverkas av stoft. Förutom detta påverkas Natura-objektet bara vid vindar från den östliga sektorn, riktningar som är ganska sällsynta i Uppsalatrakten, där vindar från sydväst är förhärskande. Det är inte sannolikt att eventuella cinnoberbaggar störs av stoft, det har redan tidigare utsatts för dessa typer av störning. Det bör främst vara under etableringsfasen som det kan blåsa iväg finare markpartiklar och senare då sand tas bort från vägarna i det bebyggda området. Även i detta fall torde vägen medföra spridning av betydligt mer stoft. Dessutom sker det senare delvis i den förhärskande vindriktningen.

Luftföroreningar

Avgaser från arbetsfordon kan blåsa in över Natura-objektet. Redan idag är trafiken på Dag Hammarskölds väg tät, men arbetsfordonen kommer att röra sig närmare Natura-objektet. Det är inte sannolikt att heller detta påverkar objektet. Dessutom är hela Ultunaområdet genom sin öppenhet utsatt för vindar som snabbt blandar om den påverkade luften. Under senare år har ett vattenverk anlagts vid Bäcklösa, utan att detta verkar ha påverkat Natura-området.

Det kan bli en miljöpåverkan av kväveoxider från fordonsbränslet. Kväveföreningarna kan ge såväl försurande effekter, som gödande. Uppsala ligger i ett område med förhållandevis näringsrika jordar och någon försurning är knappast sannolik. Gödningseffekten blir säkert inte heller märkbar eftersom närsaltsstatus hos jorden är god, utom på eventuella bergklackar. Eventuellt oljeläckage påverkar inte Naturaobjektet utan möjligen vattendragen.

Hydrologisk påverkan

Ett speciellt kapitel är hydrologisk påverkan. I den norra delen av Bäcklösa-objektet finns diket, där ytvatten från bebyggelsen kan samlas upp, då de två planerade dammarna är fulla. I

den södra delen lutar marken från objektet. Ingen påverkan från ytvatten på Natura-objektet kan därför förutses.

Arbeten i diket kan komma att påverka ytterkanten av den norra delen av Bäcklösa-objektet. Här gäller att det måste ses till att inte objektet påverkas för starkt negativt. Om planer senare kommer fram på att gräva om diket till ett mer meandrande lopp, får detta diskuteras med länsstyrelsen. Det förutsätts inte i den här rapporten att någon större omgrävning kommer att ske, utan att de grävningar som utförs gäller de dagvattendammar som kommer att anläggas. Från ekologiska utgångspunkter är det olämpligt att kulvertera diket eftersom det kommer att minska den biologiska mångfalden vid Bäcklösa.

Direkt påverkan på Natura-objektet

Byggarbetena får inte påverka allén. Grävning/schaktning ska inte ske inom den radie runt träden, där det kan antas att det finns rötter som kan skadas. Dessutom kan det bli nödvändigt att skydda träden rent fysiskt med byggplank eller liknande, så att träden inte skadas oavsiktligt. Eftersom bebyggelsen inte anläggs i direkt anslutning till allén, är risken för skador liten förutsatt att upplag inte anläggs väster om planerad bebyggelsegrupp. I planen ingår att rensa upp längs diket och att röja upp bland det uppkommande lövslyet.

I övrigt måste det i byggprocessen ingå, att de verksamma företagen och deras anställda uppmärksammas på att Naturaobjektet finns där, och att det inte får påverkas av att maskiner körs in från planområdet, eller att byggmaterial eller byggskräp stjälpas av i objektet. För att vara ändå mer på den säkra sidan kan vite läggas på skadade träd eller intrång i Natura-objektet.

Detta till trots, finns det åtskilliga exempel på ”innovativa lösningar”, som blivit helt fel sett från miljösynpunkt. Information och stängsling kan förhindra övertramp ibland, men inte alltid. Därför behövs dessutom täta kontroller på plats.

Bedömning

Bedömningen är att de diskuterade faktorerna inte påverkar naturaobjektet, i varje fall inte i betydande omfattning och inte irreversibelt. För att undvika onödiga skador på Natura-objektet på grund av att arbetsfordon kör in i området, eller delar används som upplag, bör alla som arbetar med anläggningen göras medvetna om att ingen som helst verksamhet får förekomma inom gränsen för Natura-objektet. Dessutom kan täta besiktningar behöva göras och/eller vite sättas på träd som kan bli utsatta, förutom att träden stänglas in.

1930-talsdike i nordväst

Diket läggs igen. Inga miljökonsekvenser.

Park med mycket gamla ekar

Bedömningen är att det inte kommer att bli någon direkt påverkan på vitala ekar, däremot kommer två betongfyllda ekar i dåligt skick tas ner. För samtliga träd gäller dock, att de kan skadas genom kompaktering av marken (t.ex. körning med tunga fordon), eller genom direkta skador på stam, grenar och rötter. Även markarbeten som ledningsdragningar eller anläggande av väg kan skada träden. Skador på rotsystemet kan ta lång tid innan de syns i form av sänkt trädvitalitet.

Bedömning

Genom att skydda träden med hjälp av staket kan skador undvikas. Eventuellt kan vite behöva sättas för skador på träd. Markarbeten under kronorna måste undvikas och arbeten i närheten av kronorna begränsas till markytan. Kompaktering och asfaltering undviks i det kronnära området. Arbeten nära kronan inom en liten del av trädets närhet bör kunna tillåtas. De två skadade ekarna som kommer att tas ner kan eventuellt läggas ut i naturmarken som en tillgång för eklevande insekter. Fortlöpande kontakt hålls med kommunens ekologer.

Gravfält 557:1

En möjlig miljöpåverkan under byggtiden är körning med tunga fordon, eller användning som upplag.

Bedömning

För att undvika skador på gravfältet, kan detta behöva inhägnas.

Påverkan under bruksfasen

Natura-objektet

Samma diskussion som för byggfasen kan föras även för bruksfasen. Den trafik som finns inom området kommer att vara av annan typ än under byggfasen. Arbetsfordonen har ersatts av personbilar.

Ljud- och ljusstörningar

Under bruksfasen kommer det att finnas ljud- och ljusstörningar. De skulle kunna få en påverkan genom att ljuset kan locka till sig insekter från Natura-objektet och ljudet att fåglar inte häckar på den sida som vetter mot bebyggelsen. Eftersom det redan idag finns mycket bebyggelse i trakten, är det inte sannolikt att ljusstörning skulle ge en betydande ökning av störningen jämfört med idag. Då det gäller buller, är den planerade vägen en betydligt mer tydlig bullerkälla, som kan medföra ändrat häckningsmönster hos en del fågelarter. Ett buller av den digniteten kan inte förutses från aktiviteter kring bebyggelsen.

Hydrologi

De hydrologiska förhållandena är desamma som under byggfasen.

Påverkan från människor och husdjur

Den mest påtagliga påverkan på Natura-objektet kommer antagligen att blir från dem som kommer att bo i området. Delarna allra närmast bebyggelsen kommer att få ett ökat slitage, antagligen främst genom barns lek. Resultat från långtidsstudier på Järvafältet av bl.a. prof. em. Clas Florgård, Stad och land, visar entydigt att inte ens barns lek i längden kan hålla tillbaka trädvegetationen. De skador som kan uppstå när bebyggelsen är nyanlagd och mängden barn som regel är stort, är alltså helt reversibelt.

Eftersom kontakten mellan bostäder och naturmark inte är direkt, utom vid Bäcklösainstitutionerna bör påverkan bli mycket begränsad. Det område där flest fynd av de känsliga arterna finns, söder om Vipängen, berörs inte direkt av någon bebyggelse. En påverkan som kan ses i många områden där tomter vetter mot naturmark är att tomtgränserna förflyttas ut i naturmarken. Dessutom kan skogsranden eller dikeskanten bli inofficiella tippor för trädgårdsavfall. Även om tipporna i sig inte påverkar så långt in i skogen, ser det inte så trevligt

ut att ett Naturaobjekt uppvisar en sådan kantzon. Genom att en gångväg anläggs intill Bäcklösadiket bör detta dock förhindras.

En effekt som skulle kunna uppstå är att de boende går in i skogen för att hämta vedbrand till tomten. Det behöver inte alltid handla om döda grenar, utan även växande träd kan tas ned. Spåren efter en avverkning med slö yxa ser inte alltid så trevliga ut.

Några närboende skulle kunna klaga på att alléträden skuggar för mycket. Närboende skulle dessutom kunna klaga på att allén ser skräpigt ut. Här kan risken för olovlig avverkning kanske vara större.

Den sydligaste dungen i Natura 2000-objektet Bäcklösa. Bilden är tagen från parkeringen vid hunddagis.

De arter som är noterade som speciella för detta Natura-objekt, liksom rödlistade arter i övrigt, skulle kunna påverkas negativt genom bl.a. tagande av vedbrand (se föreg. stycke) men också, vad gäller marklevande arter, genom tramp. Objektet kommer att påverkas av hundar, mest nära bebyggelsen, men även i mindre omfattning, längre ifrån den. Den mest påtagliga påverkan blir genom gödsling av växtligheten närmast vägen/stigen, i mindre utsträckning av skador på lav/mossmattor genom hundars lek.

Påverkan på längre sikt

Sett på längre sikt brukar miljöpåverkan från boende minska. Orsaken anses vara att barnen flyttar ut. Forskning från Järvafältet nordväst om Stockholm har dock visat att inte ens barn kan hålla jämna steg med förslyandet. Antalet hundar kommer att öka, vilket ökar gödslingsgraden längs stigarna. Efterhand sker dock ett generationsskifte, vilket medför att det åter blir mer barn i området. Eftersom inte hela generationsskiftet sker på en gång, blir den eventuella störningen inte lika kraftig som de första två decennierna.

Park med mycket gamla ekar

Någon påverkan som kan äventyra trädens vitalitet förutses inte.

Gravfält 557:1

Gravfältet kan komma att användas för lekar m.m., vilket kan medföra markskador. På andra ställen där fornminnen ligger nära bebyggelse (t.ex. skolor) blir det ett starkt markslitage, men det förefaller inte som om fornminnesvärdet som sådant har påverkats alltför starkt negativt. Börjar besökarna ta bort stenar från gravarna, eller gräva i marken måste naturligtvis lämpliga återgärde vidtas. Detta är dock något som inte kan åläggas exploatören.

Skadebegränsande åtgärder

Ett av de bästa sätten att begränsa skador från människor och hundar är genom att se till att det finns ett ordentligt nät av stigar genom känsliga områden. Det har sedan länge visats att där det finns stigar, använder människorna dem, framför att gå i obanad terräng. Undantag är främst biologer (såväl professionella som amatörer), samt svamp- och bärplockare. Jämfört med antalet människor som inte har biologiska intressen, är de dock få även i en stad som Uppsala. Det bör påpekas att åtgärder i Natura-området inte kan styras av planen, men skadeförebyggande åtgärder skulle kunna avtalas mellan exploatören och länsstyrelsen som något typ av kompensation. Längs Bäcklösadiket kommer ett promenadstråk anläggas vilket kommer att bilda en naturlig gräns mot fastigheterna inom planen.

Poppelallén är den kanske mest intressanta platsen då det gäller interaktionen människa/cinnoberbagge. Även om det inte är poppel som växer på den östra sidan av allén, ses den ändå som en enhet i denna redovisning. Bebyggelsen måste läggas så långt från träden, att träd inte riskerar att falla över något hus. På samma gång måste skyddet för passerande klarläggas. Det är ju egentligen inget problem för Natura-objektet, men kan ha betydelse vid diskussionen om hur livsmiljön för cinnoberbagge i alléområdet ska utformas. Popplar blir inte särskilt gamla och träd eller grenar kan falla ned på passerande. Redan nu är ett antal träd döda, såväl popplar som almar. Återplantering är planerad, men med asp.

En möjlighet är att grenrensa då det förefaller vara en risk för att grenar skulle kunna falla över passerande. De avsågade grenarna ska då sparas i området som livsmiljö för insekter. Samma sak gäller träd som måste tas ned. För att långsiktigt lösa livsmiljöproblemet måste också nyplantering ske. Detta bör ske kontinuerligt med kanske fem års intervall. Eftersom allén inte ingår i planområdet måste ansvarsfrågan för skötseln av allén klarläggas.

I en redovisning av påverkan är det inte möjligt att diskutera skador genom allmänhetens oaktsamhet eller rent kriminell verksamhet. Sådan påverkan kan ju inträffa redan idag och behöver inte vara relaterad till den kommande bebyggelsen.

I några fall har det visat sig positivt att informera dem som flyttar på om naturvärdena. Med ökade kunskaper ökar intresset för att bevara skog, allé och gravfält. Eftersom det sker ut- och inflyttningar hela tiden kan information behöva delas ut då och då, sättas upp i trappuppgångar i flerfamiljshus, etc. Informationsskyltar kan sättas upp i entréerna till Natura-området, vid allén och vid gravfältet.

Kompensationsåtgärder

Som kompensationsåtgärd har föreslagits att Bäcklösabäcken, som rinner genom den södra delen av planområdet (och delvis västar om planområdet), samt Bäcklösadiket, som kommer från norr, inte längre ska vara kulverterade. Genom att bäcken tillåts rinna i ytläge är det positivt för den biologiska mångfalden i den övre delen av bäcken och diket.

Anläggning av ett bra stigsystem i Natura-området är positivt för att bibehålla naturvärdena. Detta kan dock inte göras av exploatören, utan måste ske på initiativ av Länsstyrelsen.

Bilaga 1. Miljökrav hos rödlistade arter (från ArtDatabankens miljöfakta)

VÄXTER

Filthättemossa (NT), Vipängen 2008

Mossan är en av de få arter inom släktet som växer uteslutande på sten, inte som flertalet andra på trädstammar. Den växer på hållar och stora block av granit eller andra sura substrat i lövskog, i synnerhet på lodytor nedom ansamlingar av lövförna. Arten verkar föredra att växa i bestånd med inslag av ädellövträd med rik bark, både i lövskog och i kantzoner mot t.ex. åkermark. Spridningen av arten sker troligen främst med sporer.

Avverkning av äldre lövskogsbestånd med inslag av rikbarksträd utgör ett hot. Dessutom påverkas filthättemossa negativt av ett generellt minskat inslag av dessa trädslag i skog. Exploatering kan även vara ett hot mot arten.

För att bevara arten ska ädellövträd som ask, alm, lind och lönn gynnas på filthättemossans aktuella och potentiella lokaler. Låt block ligga orörda i dessa miljöer.

Ullig hjärtstilla (VU), "Bäcklösa" 2009 (osäkert om det är inom Natura-området)

Arten växer endast på kulturmark, främst i hönsgårdar, vid ladugårdar och uthus, men även vid t ex kyrkor och klosterruiner.

Hjärtstillan verkar kräva den extra omvårdnad den fick som odlad. Den är dåligt anpassad till vårt klimat, vilket innebär att den på egen hand klarar sig bäst i kustnära trakter. Vid konkurrens går plantorna snart under.

Lokaler med hjärtstilla bör följas upp och skyddas mot igenväxning. Om jorden rörs om ges frukterna tillfälle att gro och nya plantor kan utvecklas. Konkurrerande växter, t ex nässlor, bör tas bort.

NOT: Ullig hjärtstilla är en mer hårdig underart av hjärtstilla. Eftersom det är en ren kulturart, är det inte sannolikt att den växer i Natura 2000-området.

SKALBAGGAR

Tvåfläckig barkskinnbagge (NT), V. Vipängen, 2009

Den tvåfläckiga barkskinnbaggen lever på yngre, levande aspar med sårskador, men även på klena döende eller döda aspar, i samtliga fall med svampen aspdyna, *Hypoxylon mammatum*, och närstående sporsäckssvampar, som ger en svartfärgad vedyta. Arten suger på mycel av trädsvampar, sannolikt av aspdynan och närstående sporsäckssvampar. Den hittas oftast i övergångszoner mellan skog och öppen mark.

Skogsbestånd med god kontinuitet av aspar är en bristvara. Aspen är ett successionsträd och försvinner ofta ut ur bestånden på längre sikt även inne i reservat om inte störningar startar om successionsförloppet.

***Ipida binotata* (NT), Vipängen, 2011**

Svårt hitta information om artens krav. Följande är hämtat från Naturvårdsverket.

Arten finns i låga men sannolikt stabila populationer i reservat med hög dödvedstillgång och fri utveckling men uppnår bara höga tätheter i nystörd skog. Bra exempel på arter med denna typ av dynamik är tretåig hackspett, större flatbagge och glansbaggen *Ipida binotata* som alla förekommer i låga tätheter i barrnaturskogar tack vare lokal granbarkborredynamik, men som blommar upp i samband större störningar (brand, stormfällning, avverkning med generös hänsyn).

Stekelbock (NT), Bäcklösa skog/hage, 2007

Larvutvecklingen sker i ganska hård, solexponerad död ved av stående grova träd, ofta barkfallna och helst branddödade. Främst i grova björk- och aspstubbar, men även i al, sälg, lönn, lind, apel, och bok. I tätare bestånd finns nästan alltid angreppen högt upp i kronregionen på träden. Den fullbildade skalbaggen är mycket kortlivad. Oftast flyger den runt eller kryper omkring på gamla döda lövträd i solskenet. Honorna verkar börja ägglägga de lämpliga träden redan ett par år efter det att träden dött. Angreppen kan pågå i ca tio år i samma träd.

Grön aspvedbock (NT), Vipängen, 2007

Larvutvecklingen sker i innerbarken på stammar och grova grenar av nyligen döda, grovbarkiga aspar. Såväl i stående som liggande träd. Den fullbildade skalbaggen lever undanskymt och påträffas därför mycket sällan ute i det fria.

Aspmögelbagge (NT), V. Vipängen, 2009

Larvutvecklingen sker i fruktkroppar av aspdyna (*Hypoxylon mammatum*), ofta på medelgrova aspar i täta bestånd. Denna svamp angriper levande aspar och dödar dessa. Angreppet visar sig som en oregelbunden, upphöjd och bred ring i barken. Barken spricker sedan upp och blottar de svarta fruktkropparna som ligger inne i barken. I dessa färska fruktkroppar kan aspmögelbaggen ibland förekomma i stort antal. Larvutvecklingen tycks endast ske under ett år i svampen. Svampangreppen och rester av fruktkropparna kan ses på de döda asparna under åtskilliga år efteråt.

Svampen påträffas sällan på de naturvårdsträd av asp som skogsbruket brukar spara ute på hyggen. Angrepp påträffas i stället i ganska unga träd som står tätt på exempelvis igenväxande åkermark och i skogsbryn. Dessa bestånd gallras ofta och sjuka eller döda träd med aspdyna tas bort. Vissa av dessa bestånd har även avverkats och flisats. Älgen har genom sin betning lokalt åstadkommit successionsglapp i åldersfördelningen av asp.

Man bör spara täta aspbestånd och ej gallra bestånden omedelbart. Spar sjuka och döende aspar där man ser en svart gördel i barken en bit upp efter stammen.

Mörksömmad barksvartbagge, S. Vipängen, 2000

Larvutvecklingen sker under barken på stående granar med angrepp av granbarkborren (*Ips typographicus*). Detaljerna i artens näringsekologi är okända. *Corticium*-arterna, till vilka den mörksömmade barksvartbaggen hör, har tidigare ansetts vara rovdjur men är i huvudsak saprofager och svampätare som lever i gångarna hos olika barkborrar, och uppträder som fakultativa predatorer som ibland äter ägg och larver av barkborrar. Arten finns kvar åtminstone ett år efter att barkborrarna lämnat träden.

Det största hotet mot arten är den avverkning av döende granar som rutinmässigt genomförs av bland annat skogsskyddsskäl.

Vid fynd av arten, i synnerhet i Sydsverige, bör om möjligt döende granar lämnas kvar i de aktuella bestånden.

STEKLAR

Korthornad vedstekel (NT), Bäcklösa skog/hage, 2007

Denna storväxta vedstekel utvecklas huvudsakligen i björk och asp. Vid äggläggningen inokulerar honan en vedsvamp i veden, vilken utgör näring för larven. Arten har stort utbredningsområde i Mellansverige och Norrland men är känd från få aktuella lokaler.

Snyltvedstekel (NT), Vipängen, 2007

Angrepp har framför allt påträffats i gran och i mindre utsträckning i tall, samt i en rad olika exotiska tall-, gran- och ädelgranarter. Mekaniska skador eller blixtskador tycks vara särskilt attraktiva för äggläggning.

Den måttliga tillgången på döda stående granar som tillåts stå kvar under flera år är förmodligen en begränsande faktor för arten. Arten gynnas kraftigt genom angrepp av åttatandad barkborre (*Ips typographicus*) och alla skogsskyddsåtgärder som är riktade mot barkborren utgör också ett hot mot snyltvedstekeln. Genom den utbredda rädslan för angrepp av barkborrar är viljan att spara äldre granbestånd som passar snyltvedstekeln mycket låg.

Granar som tidigare är dödade av barkborrar kan sparas utan risk för framtida skogsskador och bör generellt lämnas kvar inne i bestånden. Arten ynglar också gärna i barkskadade levande granar varför även sådana bör sparas. Högstubbar av gran som ställs kvar på hyggen har däremot ingen dokumenterad positiv effekt på denna art.

FJÄRILAR

Almsnabbvinge (NT), V om Naturicum, 2011

Almsnabbvinge är en liten dagfjäril som främst är knuten till skogsalm, men kan mer undantagsvis även leva av lundalm *U. minor* och sannolikt också på den sällsynta vresalmen *U. laevis*. Honorna besöker i högre utsträckning också vissa högväxta blommor, främst tistlar, bl.a. kärrtistel, men också planterade buskar som snöbär och liguster. Sannolikt skapar predation från fåglar av både larver och puppor ett täthetsberoende vilket gör att livskraftiga populationer av almsnabbvinge bara finns på platser med många friska almar eller där träden står så isolerat att de i mindre grad tilldrar sig födosökande fåglar med också denna art som specialitet. Almsnabbvinge är hårdig mot vindexponerade miljöer.

Arten hotas främst av almsjukan. Angripna äldre almar överlever mycket sällan. Almen är dock ett seglivat träd som ofta kan regenerera sig genom stubbskott (främst på yngre och medelålders träd), men idag når de alltmer sällan fröproducerande ålder innan de angrips av almsjukan. På sikt innebär detta att almen minskar sin andel i landskapets trädbestånd och konkurreras ut av andra mer livskraftiga trädslag. Almsjukan har idag också gjort trädslaget impopulärt som park- allé- och vårdträd.

Det är viktigt att försöka hejda onödig utrensning av skogsalm på grund av almsjukan. På sikt kan det möjligen uppstå mer resistent populationer av trädet. Mindre träd kan gärna föryngras på samma vis som hassel ofta kapas nära markytan och då utvecklas i buskform.

Mindre blåvinge (NT), Genetikcentrums ruderatmark, 2006

Mindre blåvinges värdväxt är i hela Mellaneuropa främst getväppling. Från några områden uppges även käringtand som värdväxt. Fjärilens flygperiod är i södra Sverige anpassad till getväpplingens blomning och infaller från mitten av maj till slutet av juni.

Äggen läggs i blommorna där larverna sedan äter av blommor och fruktämnen. Miljön bör helst vara helt fri från beskuggande träd och gärna i sluttning mot söder eller väster. I områden med kalkhaltig morän kan arten etablera sig i grusgropar och vägskärningar. Under senare år har getväpplingens främsta biotop, torrängen, minskat kraftigt i areal på fastlandet och växten påträffas nu främst som opportunist i störningsmiljöer, bl.a. vid vägkanter och på bangårdar där trafik, underhåll och sandning förefaller vara viktiga faktorer för frönas spridning. Som en följd av detta är flertalet förekomster av mindre blåvinge kortlivade.

Arten hotas av förbuskning och upphörande extensivt bete av torrängar. Alltför intensivt bete av främst får och getter är negativt för de tätare bestånd av värdväxten som krävs för att bibehålla en population av mindre blåvinge. Igenplantering av torrängar och grusgropar är ett hot. På några platser hotas arten av att vegetationen på bangårdar bekämpas med herbicider.

Då arten vanligen håller tillgodo med en mycket begränsad areal bör den kunna räddas på flertalet förekomstområden som betas eller hålls öppna genom andra åtgärder. Smärre ytor kan avstängslas från betesdjur under några år i taget. Längre överlevnad för artens små populationer ges oftare på mindre berghällar med endast ett tunnare jordtäckte som inte lika lätt förbuskas. Här är buskröjning att föredra framför bete. Många naturreservat, där främsta syftet är att bevara ängsfloran, utvecklas ofta till en parkliknande natur, genom att tidigare hårt hamlade träd tillåts växa fritt. Sådana områden mister ofta sin unikare dagfjärilsfauna genom den tillsynes måttliga beskuggning som dessa träd ger. En större variation mellan något slutna och helt öppna områden inom ett reservats olika delar ger en större variation av dagfjärilsarter.

FÅGLAR

Mindre hackspett (NT), Bäcklösa, årligen

Mindre hackspetten lever i löv- och blandskog med förekomst av äldre lövträd, i södra Sverige särskilt ädellövträd. Under vintern kan födosök ske även i äldre grandominerad skog, troligen för att den ger bättre skydd mot rovdjur och rovfåglar än ren lövskog. Lokalt kan även grov bladvass vara viktig vintertid. Norrut förekommer arten i gamla löv- och blandskogar med al, björk och asp. För häckning krävs döda lövträd, men boträd är sannolikt sällan en begränsande faktor. När en individ har häckat i ett område lever den i detta nästan undantagslöst resten av sitt liv. För att häcka framgångsrikt behöver ett par cirka 40 ha äldre lövdominerad skog inom ett område på upp till 200 ha. Revirets storlek ökar med lövskogens uppsplittring. Under vintern utsträcks födosöket till ett större område på flera hundra hektar, men varje individ återvänder till samma natthål kväll efter kväll. Häckar i murkna lövträdsstammar eller stubbar (oftast klibbal eller björk), vanligen 3–7 meter över marken. Ett nytt bohål hackas ut varje vår, men även under andra årstider kan nya natthål hackas ut.

Mindre hackspetten missgynnas av gallring i löv- och blandskogar, om lövträd tas bort. Vidare så missgynnas arten starkt genom avverkning av äldre lövträd, omföring av lövträdslundar och blandskogsbestånd till barrskog samt genom dränering och avverkning av al- och björkkärr. Mindre hackspetten missgynnas även starkt av sådan landskapsvård som innebär röjning eller gallring av täta strandskogar, alkärr samt borttagande av murkna träd och grenar. Nedhuggning av äldre hagmarksbjörkar och alar är också negativt. Omhamling av gamla lindar är starkt negativt, eftersom de ofta utgör de värdefullaste träden för födosök.

Eftersom olika trädslag är värdefullast som födokälla under olika år består de gynnsammaste reviren av en mosaik med olika lövträd, främst lind, björk, al och ek. Det

Bilaga 1

MKB enligt Plan- och bygglagen av förslag till detaljplan vid Bäcklösa. 2012-08-30

är särskilt viktigt att bevara sådana områden med tillräcklig areal (se ovan). Vid avverkning bör artens bästa häcknings- och födosöksbiotoper sparas, d.v.s. framför allt äldre lövträd. Inom avverkningstrakt bör äldre lövträd, döda stammar och stubbar lämnas stående. Vid gallring i och nära äldre lövträdsbestånd med förekomst av mindre hackspett bör lind, björk, al och ek sparas i första hand. Vid landskapsvård bör man undvika kraftig utgallring i strandskogar och alkärr, undvika bortsågning av torra och murkna grenar på stora ekar och andra äldre lövträd samt därtill lämna kvar torrträd och stubbar. Stora lindar och björkar har särskilt stort värde för arten och bör sparas vid gallring, inte minst i hagmarker. Omhamling bör inte ske av lindar som inte hamlats på några decennier. Vissa år utnyttjas även äldre grovgreninga granar för födosök, varför borthuggning av dessa kan missgynna arten. Levande aspar, både äldre och s.k. aspssly utnyttjas vid födosök, varför detta trädslag bör sparas vid åtgärder i artens revir.

Hämpling (NT), Bäcklösa, årligen

Hämplingen finns främst i kulturlandskapet och den viktigaste häckningsbiotopen är torra, solbelysta och buskrika naturbetesmarker, men även trädgårdar, granplanteringar och skogsbryn som ligger i anslutning till jordbruksmark är ofta utnyttjade häckningsbiotoper. Sedan 1960-talet har arten även börjat häcka i tätortsmiljöer. Hämplingen är så gott som uteslutande beroende av gräs- och ogräsfrön som föda året runt. Hämplingen är en flyttfågel och i oktober flyttar hämplingen mot sydvästra Europa för att återkomma i månadsskiftet mars-april.

Det största hotet anses vara omvandlingen av jordbrukslandskapet under 1900-talet. Det allt mer intensiva jordbruket har medfört att lämpliga biotoper för häckning och födosök har försvunnit. Vidare är nedläggning av jordbruk (både djurhållning och spannmålsodling) ett problem i vissa områden.

Eftersom brist på ogräs- och gräsfrön är en trolig orsak till populationsnedgången bör en av åtgärderna vara att öka mängden gräs- och ogräsfrön i jordbrukslandskapet. Vidare är ökad areal träda önskvärt. Naturbetesmarker med framför allt enar, men även andra buskar, är hämplingens viktigaste lokal för häckning och det är därför av stor vikt denna biotop inte minskar i areal. Vidare bör restaurering av naturbetesmarker ske och prioritet bör riktas mot områden där det idag finns brist på lämpliga häckningsbiotoper.

Göktyta (NT), Bäcklösa och Bäcklösa hagar, årligen

Göktytan häckar i lucker löv- och blandskog med gläntor, kantzoner och nyupptagna hyggen samt i större trädgårdar och parker. Särskilt finner man arten i mellan- och skogsbygdernas kulturlandskap där hagmarker och glesa skogar utgör optimala häckningsbiotoper i Sverige. Då göktytan häckar i naturliga hål (och holkar) är den beroende av äldre - döda eller levande - lövträd. Björk, asp och rönn är exempel på vanliga boträd. En annan faktor av stor betydelse för göktytan är förekomst av torr öppen mark där små marklevande myror utgör den viktigaste födokällan. Då flera myrarter är känsliga för igenväxning kräver troligen dessa en kontinuerlig beteshävd för att trivas. Försämrad tillgång på föda i igenväxta betesmarker kan därför vara en anledning till att göktytan föredrar marker med en varierande måttlig till god betesintensitet. Göktytan återvänder från Afrika i mitten av april - mitten av maj.

Det största hotet mot göktytan är förlust av livsmiljöer då betesmarker växer igen eller planteras med skog. Särskilt allvarligt är att cirka 50 % av betesmarkerna i skogs- och mellanbygder försvann mellan 1976 och 1989 då det i dessa områden var alltför olönsamt att hålla kreatur. Brist på naturliga håligheter i samband med röjning av äldre och döende träd är även ett betydelsefullt hot mot göktytan, särskilt om träd med naturliga håligheter röjs från optimala födosöksområden såsom betesmarker.

För göktytan och flera andra jordbruksfåglar med starkt nedåtgående

Bilaga 1

MKB enligt Plan- och bygglagen av förslag till detaljplan vid Bäcklösa. 2012-08-30

populationstrender (t.ex. törnskata) krävs särskilda insatser för att underlätta fortsatt betesdrift i skogs- och mellanbygder. Göktytan gynnas av en varierad måttlig till god hävd i betesmarker. Äldre levande eller döda träd med naturliga håligheter bör sparas, särskilt i betesmarker. Uppsättning av holkar i lämpliga göktytemiljöer underlättar eventuell brist på naturliga håligheter.